

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA OTLARNING TUZILISHIGA KO‘RA TURINING QIYOSIY TAXLILI

Komilova Xonzoda Muzaffar qizi

ADCHTI ingliz tili va adabiyoti fakulteti talabasi

E-mail: xonzodakomilova181@gmail.com

Ilmiy rahbar: Muqimjon Axunov Muhammadaminovich

(PhD) f.f.f.d, dotsent

E-mail: muqimjon.axunov@bk.ru

Telefon: +998979977443

Annotatsiya: Maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi ot so‘z turkumlari tizimidagi o‘rni va ularning leksik-grammatik talqinlangan. Ingliz va o‘zbek tillaridagi ot so‘z turkumlari tarjima muammolari qiyosiy tarzda amalga oshirilgan va semantik assotsiatsiyalari tilda so‘zlashuvchi xalqning madaniyati va taraqqiyoti mahsuli ekanligi, o‘z navbatida fe’llarning so‘z turkumlari tizimidagi o‘rni va ularning leksik-grammatik talqinida farqlanishi tillar o‘rtasidagi tarjimalar mazmunida ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalitsso‘zlar: fe’l, so‘z turkumlar, ot, affiksatsiya, grammatika, tarjima.

Lug‘at boyligining ko‘p qismini ot turkumiga mansub leksemalar tashkil qiladi. Eng tez va sezilarli darajada boyib boruvchi so‘z turkumi ham shu. Yuqori biz otlarni har ikki tildagi o‘xshash jixatlari ularning grammatik kategoriyalarining ifodalanish usullarini ko‘rib chiqdik. Endi biz otlarning tuzilishiga ko‘ra turlarini taxlil qilsak. Otlarning strukturasi ko‘ra turlarini ham olishimiz tomonidan turlicha talqin etish manbalarga murojaat qilsak ingliz tilidagi otlarning struktural tasnifida ularning 3 turi ajratilishini ko‘rishimiz mumkin: sodda (simple)

yasama (derivative)

qo‘shma (compound)

Bu tasnifni biz Kaushanskaya B. Il’ish K. I. Kachalova B va prof G‘.M.Xoshimovlarning ilmiy manbalarida ko‘rishimiz mumkin.

Ingliz tilidagi sodda otlar bir o‘zakdan iborat bo‘ladi, ular hech qanday qo‘shimcha olmaydi. Bu turlicha otlarga sanaladigan va sanalmaydigan, shuningdek aniq va muhim otlar guruhiga mansub barcha bir o‘zakli otlar kiritiladi:

Countable:

Dog, hen, cat mouse

Tiger, fox, wolf, fork

Knife, table, chair

Uncountable:

bread, water

milk, iron

gold, oil, tea

Sister, daughter, son	cheese, chalk
Uncle, aunt, tooth	fun, time
Child, flag, lamp	day, peace
Room, man, beg	news, beauty
Map, nose, lip, eye	pain, goods
Bruce, match, house	group, family
Room, baby, bird	team, minute
Friend, book, pen	moral, life
Pencil, father, mother	
Door, rose, hand, roof	
Scarf, bench	

Tilning lugʻat boyligini oshirishning asosiy ichki usullaridan biri ot (soʻz) yasalişidir. Soʻzlar old koʻshimcha (prefix - prefiks) va keyingi qoʻshimcha (suffix-cuffiks) qoʻshish bilan yasaladi. Ingliz tilidagi ot yasovchi qoʻshimchalar va ular ishtirokida yasalgan soʻzlar ismunalari hamda ularning oʻzbekcha – ruscha tarjimalari bilan tanishing

1. Lotin tilidan ingliz tiliga kirib qolgan soʻzlar: be – beautide – xuzurlanish-biajenstvo, Ac – acclaim – qarsak bilan kutib olmoq – privetsviye s vatsiyami Circum – circumstance – sharoit – obstoyatelstvo Il – illusion – sarob illyuziya Extra – extrajudicial – noqonuniy – vne zakonno Inter – intercourse – aloqa boʻlish, interkurs Post – postgraduate – aspirant – aspirant Pre – precaution – oldini olish predostorjnost Re – reaction – katta taʻsir – reaksiya Semi – semifinal – yarim final – polufinal Sub – subsoil – pastki qatlam – podpochva Super super fax - qoʻshimcha soliq – dopolnitelnqy nalog Trans – transformation – qayta tuzilish – pereobrazovaniye

Uni – uniform – maxsus kiyim unifarm

Anti – antibiotic – mikrobg qarshi – antibiotik

Auto – autograph – dastxat – avtograf

1. Grek tilidan ingliz tiliga kirib qolgan so‘zlar.

Dia – dialogue	dialog	dialog
Epi – epigram	epigramma	epigramma
Hier – hierarchy	iyerarxiya	iyerarxiya
Hyper – hyperbola	giperbola	giperbola
Hypo – hypothesis	taxmin, gipoteza	gipoteza
Mono – monogram	monogramma	monogramma
Para – paragraph	paragraf	paragraf
Poly – polyghot	ko‘p til biluvchi	poliglot
Sym – sympathy	yoqtirish	simpotiya
Syn – syncope	sinxoma	sinxoma

Nomlar yasovchi qo‘shimchalar:

- er – worker	ishchi	rabochiy
- or – doctor	doktor	vrach
-ier – collier	ko‘mirqazuvchi	shaxtyor
- yer – lawyer	qonunshunos	yurist
- or – reflector	reflektor	reflektor
- eur – amateur	xavaskor	lyubitel
- ess – poetess	shoira	poetessa
- ist – pianist	pianinachi	pianist

Yuqorida aytilgan fikrlarni hisobga olib ot so‘z turkumiga quytdagicha ta‘rif berish mumkin: predmet va ma‘nosini inglatib, nutqda son, kelishik kategoriyalarining formasini olib, ega, to‘ldiruvchi, hol kabi vazifalarda keladigan leksema ot deyiladi. Shunday tabiatli leksemalar ot turkumi nomi bilan birlashtiriladi.

Ingliz va o‘zbek tillaridagi otlarning grammatik kategoriyasi haqida ularning o‘xshash va farqli tomonlari haqida ko‘p gapirish mumkin. Lekin bevosita mavzudan chetlanmaslik maqsadida, otning struktural tasnifi haqida fikr yuritsak.

Adabiyotlar

1. Abduazizov A. A. “Hozirgi zamon ingliz tili nazariy fonetikasi”. Toshkent, 1986. 60-63 betlar
2. Azizov O. A. Tilshunoslikka kirish. Toshkent. 1963.
3. Buronov J. B. Ingliz va uzbek tillari kiyosiy grammatikasi. Toshkent, 1973. 144-bet
4. Buranov Dj. B., Yusupov U. K., Iriskulov M. T., Sadikov A. S.
5. Grammaticheskie strukturi angliyskogo, uzbekskogo i russkogoyazikov. Tashkent, 1986. 70-bet
6. Karimov Sh. K. «Tilshunoslikka kirish» kursidan praktikum. T., 1987. 14-bet
7. Kuchqortoev I., Kuchqortoeva R. «Tilshunoslikka kirish». T.,1976. 166-b
8. Kuchqortoeva R. «Tilshunoslikka kirish» kursidan maishlar. T., 154-b 1989.
9. Mirzaev M., Usmonov S., Rasulov I. Uzbek tili. Toshkent, 1978. 125-b
10. www.ziyonet.uz